

Indholdsfortegnelse:

Indledning.....	s. 1
Problemformulering.....	s. 1
Emneafgrænsning.....	s. 1
Menneskesyn.....	s. 2
Case.....	s. 2
Definition af målgruppe.....	s. 2
Beskrivelse.....	s. 2
Det sociale samspil.....	s. 3
Lovgrundlag.....	s. 3
Erfaringspædagogik.....	s. 3
Indlæringspædagogik.....	s. 4
Magt.....	s. 5
Tillid.....	s. 5
Kommunikation.....	s. 5
Analyse.....	s. 6
Konklusion.....	s. 7
Perspektivering.....	s. 8
Litteraturliste.....	s. 8

Indledning:

Vi har igennem vores studietid arbejdet med udviklingshæmmede både teoretisk og praktisk, og derved er vores interesse for arbejdet med udviklingshæmmede blevet udviklet. Der er i arbejdet med udviklingshæmmede mange problemstillinger og dilemmaer, som vi finder udfordrende for os.

Problemformulering:

Kan indlæringspædagogik og erfaringspædagogik anvendes til at hindre Søren's aggressive adfærd, når Søren's kognitive udvikling er begrænset, og når den verbale kommunikation er en umulighed?

Emneafgrænsning:

Vi vil i opgaven beskæftige os med voksne udviklingshæmmede, der er rimeligt velfungerende og bor i bofællesskab. Vi har udarbejdet en case for at belyse en konkret problemstilling.

Menneskesyn:

Vores menneskesyn bygger på det humanistiske menneskesyn, som indeholder:

- Mennesket er unikt.
- Troen på og respekten for enkelte menneske.
- Troen på, at alle mennesker har evne til at benævne egen virkelighed og kompetencen til at gøre noget ved den.
- Et hvert menneske har myndighed over eget liv og dermed ret til selv at tage beslutninger.
- Et hvert menneske har evnen til at skabe forandring.

Case:

I bofællesskabet "Havevej" bor 6 voksne udviklingshæmmede, 2 mænd og 4 kvinder i alderen 32 – 67 år. Alle beboere på nær 1 mandlig beboer, Søren 46 år, har et relativt veludviklet sprog. Søren har ikke et verbalt sprog og kan kun ganske lidt tegn til tale. Søren er tillige fysisk funktionshæmmet, hvilket bevirker, at han kun kan komme rundt med rollator.

Personalet i bofællesskabet kender ikke Søren så godt endnu, da han kun har boet på Havevej i 3½ måned. Han er tilflyttet direkte fra hans forældres hjem, da de ikke kunne magte ham længere, idet de begge er omkring 80 år gamle og ikke er særlig mobile længere. Hos forældrene har Søren ikke udvist en aggressiv adfærd, det er stødt til efter indflytningen i bofællesskabet. Når Søren bliver gal, hvilket sker dagligt og op til flere gange, har han meget voldsomme raserianfald med tendens til at være voldelig. De andre beboere er meget utrygge og tager ikke selv kontakt til Søren, da de frygter hans udbrud. Pædagogerne er efterhånden meget frustrerede over, at de ikke formår at nå ind til Søren og hjælpe ham med at udtrykke, hvad der gør ham så gal. På et personalemøde er det blevet diskuteret, hvad problemet er, og hvad personalet kan gøre. Personalet mener, at det største problem er, at de endnu ikke forstår den smule sprog, Søren er i besiddelse af, de forstår ikke hans udbrud og lyde, det har de kendt ham for kort til. Søren kan en anelse tegn til tale, men kun få ord som fx kop – kaffe - sove o.l.

Definition af målgruppe:

Beskrivelse:

Vi har valgt at definere udviklingshæmmede ud fra LEVs¹ definition på mennesker med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. At være udviklingshæmmet betyder:

¹ Hvad vil det sige at være udviklingshæmmet? En oplysningspjece fra LEV om udviklingshandicap.

- At udviklingen går langsommere, og at man som oftest ikke når så vidt i sin udvikling som de fleste.
- Udvikler sig som andre på følgende områder: motorisk, socialt, emotionelt og kognitivt. Er dog ofte senere udviklet på nogle områder og i forskellig grad. For nogen kan det verbale sprog være den dominerende vanskelighed, hos andre motorikken eller balanceevnen.
- Nogle udviklingshæmmede har det svært i sociale sammenhænge, andre har psykiske lidelser fx autisme. En del lider under hyperaktivitet, impulsivitet og manglende koncentrationsevne.
- Følgesygdomme/-handicap som syns- og hørenedsættelse, spasticitet eller manglende muskelpænding er hyppige hos udviklingshæmmede.

Det sociale samspil:

Menneskets udvikling sker i samspil med omgivelserne, og alle mennesker er derfor afhængig af den stimulation, omgivelserne giver. For nogle er samværet med andre svært, men næsten alle mennesker vil have glæde af samvær og samspil med andre.²

Lovgrundlag:

Lovgrundlaget er Lov om Social Service³. Formålet med denne lov er at tilbyde en række ydelser, der kan have et forebyggende sigte og tilgodese de behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Endvidere er formålet med indsatsen, at den skal være med til at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt og tilbud om social samvær. Den enkeltes sociale og personlige funktion skal forbedres. Den enkeltes mulighed for at klare sig selv skal fremmes. Hjælpen tilrettelægges ud fra den enkelte persons behov og forudsætninger, og i samarbejde med den enkelte.

Erfaringspædagogik:

Erfaringspædagogik dukker op i begyndelsen af 70'erne. Oskar Negt, Thomas Ziehe og Jürgen Habermas er teoretikere inden for erfaringspædagogikken, de er inspireret af Frankfurterskolens filosofi, den kritiske teori. Det centrale tema i kritisk teori har været at klarlægge, hvorledes den menneskelige personlighed (subjektivitet) formes og udvikles under kapitalismens herredømme.⁴ Erfaringsdannelsen er en dialektisk bevægelse mellem mennesket og dets konfrontation med virkeligheden. Ved erfaring forstås, at personen bliver

² Egen definition af socialt samspil.

³ Lov om Social Service § 1 og 67.

⁴ Selvfølgelig, pædagogisk teori og praksis. s. 222

noget til at være kritisk overfor de hidtidige vidensmønstre og fortolkningsrammer, da de ikke er egnede til den virkelighed, personen konfronteres med. Det, at personen kan gøre sig nye erfaringer, betyder en ny selvforståelse og en ny verdensforståelse. En grundlæggende forudsætning for, at mennesket overhovedet kan gøre erfaringer, er, at det har mulighed for at opstille egne mål for handlinger, og at det handler ud fra sine egne interesser og behov.⁵ Et begreb der indgår i erfaringspædagogik er *sociologisk fantasi*, hvilket er evnen til at se sammenhængen mellem de individuelle livsvilkår og de samfundsmæssige betingelser, mellem de umiddelbare daglige erfaringer og den samfundsmæssige struktur, hvorunder disse erfaringer tilegnes.⁶

Indlæringspædagogik:

Indlæringspædagogikken tager sit udgangspunkt i USA fra slutningen af 1800 tallet.

Menneskesynet i indlæringspædagogik er mekanisk materialistisk – mennesket er en hul genstand og kan kun lære gennem påvirkninger.

Edward L. Thorndike, John B. Watson og Ivan Pavlov har lagt grundstenene inden for indlæringspædagogikken, senere har også især B.F. Skinner bidraget til. Nogle af de gennemgående elementer i indlæringspædagogikken er: straf, belønning, stimuli, konsekvens, udslukning (extinction), token economy.

Teknikkerne i indlæringspædagogik har deres grundlag i behaviorismen, hvor nogen lægger vægt på udløsende stimuli og andre på konsekvensen af en adfærd.⁷

Fx Skinner fremhæver konsekvensen af en adfærd – bliver et individ belønnet, eller fjerner vi noget ubehageligt som konsekvens af en adfærd, vil individet være mere tilbøjelig til at foretage sig netop det ønskede.⁸ Andre teknikker er klassisk betingning og operant betingning. Ved klassisk betingning forstås, at fx et dyr udsættes for en ubehagelig stimulus samtidig med, at det fx ser et lys eller hører en klokke, efter en periodes indlæring, vil dyret ved det blotte lys eller lyden af klokken udføre den ønskede adfærd. Ved operant betingning forstås, at pædagogen vil belønne brugeren ved enhver adfærd, der kommer nærmere den ønskede adfærd eller ved udvist ønsket adfærd.⁹

⁵ Selvforvaltning, pædagogisk teori og praksis. s. 224

⁶ Selvforvaltning. Pædagogisk teori og praksis. s. 225

⁷ Pædagogiske teorier. 3 udgave. s. 75.

⁸ Pædagogiske teorier. 3 udgave. s. 74.

⁹ Selvforvaltning – pædagogisk teori og praksis. s. 191.

Magt:

Citat af K.E. Løgstrup: *"At vort liv med og mod hinanden består i, at den ene er udleveret den anden, betyder, at vore indbyrdes forhold altid er magtforhold. Den ene har mere eller mindre af den andens liv i sin magt."*¹⁰

Den magt, professionelle har, kan inddeles i 4 dimensioner¹¹.

Den direkte magt:

Den indirekte magt:

Den bevidstkontrollerede magt:

Den strukturelle magt:

Tillid:

Citat af K.E. Løgstrup: *"Det hører vort menneskeliv til, at vi normalt mødes med en naturlig tillid til hinanden."*¹²

Ifølge K.E. Løgstrup er vi alle født med en naturlig tillid til hinanden, og den tillid kan kun brydes under særlige omstændigheder fx hvis vi griber en person i en løgn.

Citat af K. E. Løgstrup: *"En forventning, der forlanger den andens personlige opfyldelse, ytrer sig som regel på en eller anden måde, i holdning og adfærd eller måske ligefrem i ord eller handling."*¹³

Kommunikation:

For at kunne udføre et stykke pædagogisk arbejde er det vigtigt, at de kommunikative kompetencer er veludviklede, idet meget pædagogarbejde bygger på, at kommunikationen er i orden. Vi vil bruge Jürgen Habermas' teori om det kommunikative fællesskab¹⁴.

Kommunikationsreglerne er:

- Man skal tale forståeligt.
- Man skal tale sandt.
- Man skal være sandfærdig
- Man skal respekttere sin samtalepartners kultur.

Analyse:

¹⁰ Den Etske Fordring. s. 65.

¹¹ Holdninger til børn. S. 52

¹² Den Etske Fordring. s. 17.

¹³ Den Etske Fordring. s. 19.

¹⁴ Socialisering og habitus. s. 206.

Erfaringspædagogik:

Det, der ligger bag erfaringspædagogik, er, at mennesket skal tænke frit og handle efter egne mål. Ifølge Lov om Social Service stemmer det overens med, at den enkelte skal tage ansvar for eget liv. Hjælpen skal tilrettelægges ud fra den enkeltes behov og forudsætninger, og i samarbejde med den enkelte. I pædagogens arbejde med brugeren vil der være en form for bevidstkontrollerende magt. Det er pædagogerne, der planlægger, hvorledes en sag skal gribes an, da de fungerer som konsulenter. Der vil altid være et asymmetrisk magtforhold bruger/pædagog imellem. Pædagoger er underlagt den strukturelle magt, og det kan give problemer i forhold til, hvad brugeren ønsker.

Erfaringspædagogikken ligger op til, at brugeren gør sine egne erfaringer, at kunne opstille sine egne mål for handlinger, og at kunne handle ud fra egne interesser og behov. Det kan være et problem for Søren, da han ikke kan se en sammenhæng mellem tidligere livsvilkår og de nye. Søren har svært ved at gøre brug af sine ”gamle” erfaringer. Pædagogens opgave er at skabe tillid og gennem en forståelig kommunikation hjælpe Søren, så han lærer at tackle forandringerne i hans liv. Konsekvenserne skal stilles op, så Søren kan se og forstå, hvilken betydning, det har for ham, at han er udad reagerende og hvilken betydning, det vil have, at han bliver i stand til at formidle, hvad han ønsker. Dette vil hjælpe Søren til at forbedre hans nuværende situation og fremme det sociale med gruppen. Erfaringspædagogik vil være fremmede for Sørens forhold til mestring af eget liv.

Indlæringspædagogik:

Når pædagoger vil bruge indlæringspædagogik i arbejdet med udviklingshæmmede (og andre målgrupper), er det vigtigt, at der skræddersyes et program til hvert enkelt tilfælde. Ethvert menneske er et enestående individ med hver sin adfærd. Beboeren Søren i casen fungerer ikke i gruppen af beboere, der er bange for hans voldsomme adfærd. I Sørens tilfælde vil en form for belønning (operant betingning) være det mest optimale for at nå en ønsket adfærd. Sørens kognitive udvikling gør, at han sandsynligvis ikke helt vil kunne forstå, hvorfor han evt. straffes, og det vil sandsynligvis medføre flere frustrationer, der kan risikere at komme meget voldsomt til udtryk. Der vil dog også kunne forekomme straf i arbejdet med Søren, i nogle tilfælde vil hans voldsomme adfærd medføre, at det vil være nødvendigt at tage ham ud af fællesskabet og ind i egen lejlighed. Pædagogens magt kommer tydeligt til udtryk i arbejdet med Søren, idet Sørens sprog ikke er veludviklet, og han derfor har sværere ved at sige fra i forhold til pædagogen. Dog skal pædagogen være meget opmærksom på, at tillidsforholdet ikke brydes, eftersom at hvis Søren ikke har tillid til personalet, vil det besværliggøre arbejdet med ham betydeligt. Idet kommunikationen med Søren er vanskelig, dels fordi personalet

ikke kender ham så godt endnu, og dels fordi Søren's sprog er meget begrænset, er det vigtigt, at personalet forsøger at sætte sig ind i Søren's forsøg på kommunikation. Fx ved at lære hans tegn og lyde at kende, og evt. ved at lære ham tegn til tale.

Konklusion:

Igennem arbejdet med opgaven og med erfaringer fra vores sidste praktik, er vi kommet frem til, at indlæringspædagogik og erfaringspædagogik udmærket kan bruges til arbejdet med Søren og med udviklingshæmmede i det hele taget. Vi vil ikke bruge indlærings- og erfaringspædagogik i rendyrket form hver for sig. Vi vil bruge elementer/teknikker fra begge pædagogikker og sætte sammen til en større helhed. Fx når vi bruger operant betingning, vil Søren efterhånden opnå en erfaring, der gør, at han bliver i stand til at se, at hans ændrede adfærd har en positiv effekt på hans medbeboere.

Som pædagoger er det yderst vigtigt, at vi er bevidste om, at der skal være tillid mellem pædagog/bruger, idet arbejdet med brugeren ellers vil være meningsløs og næsten umulig at gennemføre.

Magtforholdet mellem pædagog og bruger er altid asymmetrisk, da pædagogen har mange kompetencer og ressourcer, der gør, at vi kan manipulere brugeren til det ønskede mål. For at nå vores mål med Søren, er det vigtigt, at vi er tydelig i vores kommunikation, så han forstår, hvorfor vi sætter konsekvenser op, og hvorfor vi handler som vi gør. Vi mener, at vi med fordel kan bruge dele af begge pædagogikker i vores arbejde med udviklingshæmmede. Men idet vi har et humanistisk menneskesyn, vil vi altid overveje fordele og ulemper, så det stemmer overens med vores etik og moral.

Hvis vi skal se kritisk på indlæringspædagogik, mener vi, at faren kan være, at pædagoger ser individet som en tom tavle (tabula rasa), hvor de bare skal "fylde" på og forme, og ikke som et menneske født med iboende værdighed og kompetencer.

I forhold til erfaringspædagogik kan faren være, at vores forventninger til beboernes ressourcer er for høje i forhold til deres kognitive udvikling, så det der skulle være succesoplevelser bliver til nederlag i stedet for.

Når pædagoger arbejder med udviklingshæmmede, er det vigtigt, at vi har pædagogiske relationer med i vores overvejelser, det vil vi komme nærmere ind på i vores fremlæggelse.

Perspektivering:

Vi mener, at indlærings- og erfaringspædagogik udmærket kan bruges i forhold til andre målgrupper. Fx ved vi, at det bliver brugt på døgninstitutioner og social pædagogiske opholdssteder.

Litteraturliste.

Bøger:

”Den Ethiske Fordring”
s17-19, 65	K.E. Løgstrup	Forlaget Gyldendal
2. udgave, 6. oplag 1991
”Selvforvaltning -
pædagogisk teori og praksis”
s. 222-225	Redigeret af
Espen Jerlang	Socialpædagogisk
Bibliotek
2. udgave, 10. oplag 2000
”Pædagogiske teorier”
s. 74-75	Redaktion
Niels Jørgen Bisgaard	Billesø & Baltzer
3. udgave, 1998
”Socialisering og habitus -
individ, familie, samfund”
s. 206	Espen Jerlang
Jesper Jerlang	Socialpædagogisk
Bibliotek.
1. udgave, 6. oplag 2000
”Holdninger til børn”	Ole Varming	Gyldendal 1988

Pjecer:

- ”Hvad vil det sige at være udviklingshæmmet?
En oplysningspjece fra LEV om udviklingshandicap.
1. oplag, december 1999.